

Cambridge IGCSE™

FIRST LANGUAGE TURKISH

0513/01

Paper 1 Reading

May/June 2023

INSERT

2 hours

INFORMATION

- This insert contains the reading passages.
- You may annotate this insert and use the blank spaces for planning. **Do not write your answers** on the insert.

AÇIKLAMA

- Okuma parçaları bu ektedir.
- Bu ek üzerine notlar alabilir, boş yerlerini plan yapmak için kullanabilirsiniz. **Cevaplarınızı ekin üzerine yazmayınız.**

This document has **8** pages. Any blank pages are indicated.

Metin A'yı okuyunuz ve sonra 1. soruyu soru kitapçığında cevaplandırınız.

METİN A

Sizce Dünya'da kaç dil konuşulmaktadır? Britannica'ya göre 1911'de, 1000 civarındaymış. Bu sayı 20. yy. boyunca artmış; dil sayısının artmasından değil tabii, daha önce bilinmeyen coğrafyaların keşfedilmesinden!

Bu konuyu ilk araştıranlar din görevlileri olmuş. Amaç, kendi dini inançlarını başka insanlara, o insanların dilinde anlatmak. 18. yy.da yeni bir bilim devreye girmiş, dilbilim. Dilbilimciler bir yandan dillerin yapısını, ses, biçim, anlam gibi çeşitli yönlerden inceliyorlar, diğer yandan da dillerin gelişimlerini etkileyen, sosyal, kültürel, tarihsel ve politik faktörleri, birbirleriyle karşılaştırarak analiz ediyorlar.

5

Dilbilimcilere göre dünyada halen 7.117 dil konuşuluyor. Ne yazık ki bunların birçoğunu kullanan insan sayısı az. Eğer koruma altına alınmazlarsa yansıttıkları kültürle birlikte kaybolacaklar. Belki onların da, şiirleri 50'den fazla dile çevrilecek Nazım Hikmet'leri vardır, kim bilir!

10

Tarihte dillerin, yani seslerle anlamları bağlama olgusunun, nasıl geliştiğini anlamamızı sağlayacak bir kanıt bulunamadığı için, bu konudaki teorilere girmeyeceğiz. Ancak dilbilimciler dillerin birbirinden etkilendiğini gösteriyor. Bunun nedeni Buzul Çağı'ndan sonraki iyi hava şartları döneminde başlayan göçler. 150.000 yıl önce insanların Afrika'nın tümüne yayıldığı, bunların bir kısmının 125.000 yıl önce, Avrasya'ya doğru göç ettikleri anlaşıyor. Avrasya'dakilerin bir kısmının ataları da binlerce yıl içinde dalgalar halinde Güney Çin'den gelmiş. 15–20 bin yıl önce, Güney ve Kuzey Amerika'da yaygın yerleşim görülüyor.

15

Bu büyük göçlerle diller de kaynaşmış, kollara ayrılmış ve bazıları bir kabilenin diliyken, milyonlarca kişinin konuştuğu bir dile dönüşmüş, bazıları ise giderek kaybolmuş. Diller arası bu etkileşimin izlerini süren dilbilimciler, nerdeyse arkeologlar kadar tarihe ışık tutuyor. Dillerin ortak ve farklılaşan yönlerini inceliyor, sınıflandırıp Dil Aileleri altında gruplaştırıyorlar. Ancak hangi dilin hangi aileye girdiği, dil mi yoksa lehçe¹ mi olduğu tartışmalı.

20

Oldukça kabul gören dil aileleri; Ural-Altay, Hint-Avrupa, Hami-Sami, Çin-Tibet ve Kafkas. Onlar da alt dallara, alt dallar da daha alt dallara ayrılıyor. Örneğin İngilizce, Almanca ve Hollandaca ile birlikte Hint-Avrupa ailesinin Cermenik dalındadır. Ancak aynı dil ailesinden gelen dilleri konuşan insanların aynı ırktan olduğunu kanıtlayacak yeterli delil yok. Büyük Okyanus kıyılarından, Akdeniz kıyılarına uzanan alanda konuşulan Ural-Altay dil ailesi de Ural ve Altay olmak üzere ikiye ayrılıyor. Türkçe ve Japonca, Altay Dillerinin alt dallarındandır. Fince ve Macarca da Ural kolunun. Sözcük türetim ve çekiminin son eklerle yapılması, sıfatların isimlerden önce gelmesi, sayı sıfatıyla nitelenen ismin çoğul eki almaması Ural-Altay dillerinin ortak özelliklerinden bir kaçıdır.

25

Bu kadar dile karşın, dünyada yalnızca 195 civarında devlet var. "Resmi" ya da "devlet" dili kavramları bu yüzden ortaya çıkmış. Genellikle ülke nüfusunun çoğunun anadil olarak konuştuğu bir ya da birkaç dil, resmi dil oluyor. Örneğin Belçika'da üç resmi dil var; Fransızca, Almanca ve Felemenkçe. Belli ki üç millet de dillerine sıkı sıkıya yapışmışlar. Ancak Filipinler'de resmi dillerden biri İngilizce. İngilizcenin orada ne işi var! Çünkü, kolonileşme döneminde yerli diller yasaklanmış. Halbuki dil; kimlik, memleket, ev demek, ait olmak demek! Neyse ki Filipinliler dilleri kaybolmadan, bağımsızlıklarını kazanmışlar. Öte yandan, ABD'de konuşulan 326 dilden en baskını İngilizce olmasına rağmen devletin resmi dili yok. Aynen en çok göçmen alan bir başka ülke olan Avustralya'daki gibi. Bu ülkede 87'si göçmen dili olmak üzere 227 dil konuşuluyor. Aynı ülkede bu kadar dilin konuşulması, yaşamın bu kadar kültürle renklenmesi, bilgeliğin bir sürü ırmağın bir gölü beslemesi gibi beslenmesi demektir.

35

40

En çok konuşulan anadil 917.000.000 kişiyle, lehçe farkları da olsa, Çince. Sonra İspanyolca ve İngilizce geliyor. Ancak bir dili anadil veya ikinci dil olarak kullananların toplam sayısına bakılınca

45

İngilizce, 370.000.000'nu ana dili olmak üzere, 978.000.000 kişiyle en başta. Sonra Çince, Hintçe ve İspanyolca geliyor. İngilizce 146 ülkede konuşuluyor. Çince ise 38 ülkede. İngilizcenin bu durumu iki faktöre bağlanıyor: Birleşik Krallık'ın 16. yüzyılın sonlarından itibaren, 100 seneyi aşkın bir süre dünya nüfusunun ve topraklarının %24'üne hükmetmiş olması. İkincisi, 1920'lerden bu yana Amerikan film ve televizyon endüstrisi Hollywood'un dünya medyasını etkisi altına alması. İngilizce "Lingua Franca"² olma yolunda. Acaba ortak bir yabancı dil dünyayı barışa ulaştırabilir mi? Yoksa yeni bir kültürel emperyalizme mi yol açar?

50

Bir de 1800'lerin sonunda ortaya çıkan yapay dil Esperanto var ki onun hikâyesi çok ilginç! Yaratıcısı Polonyalı göz doktoru Zamenhof bir arkadaşına şöyle yazmış: "Doğduğum şehir Białystok'ta yaşayan Ruslar, Lehler, Almanlar ve Yahudiler, hepsi kendi dilini konuşuyor ve diğerlerine düşman gözüyle bakıyordu." Bu sözler, ortak bir dilin dünyaya barış getireceği umudunu ne güzel anlatıyor! Halen 6000 kadar insan bu ideale inanıyor ve bu dilde birbirleriyle iletişim kuruyor ama bu sayı maalesef bu işlerin ısmarlama olmayacağını da bir göstergesi.

55

lehçe¹ – *isim* Bir dilin özellikle konuşma formunda belli bir bölgede ya da toplumun bir kesiminde sözcüklerde, telaffuzda farklılık gösteren bir kolu

Lingua Franca² – *isim* Ana dilleri farklı olan insanların kullandığı ortak dil

Metin B'yi okuyunuz ve sonra 2. soruyu soru kitapçığında cevaplandırınız.

METİN B

Dil ve iletişim ekmek ve su kadar önemli. Aynı dili konuşan insanlar bu sayede birbirleriyle dostluklar kurup birbirlerini eğlendirebiliyor, kızdırabiliyor, cesaretlendirebiliyor ve sanat yaratabiliyor! “Diller, insanları bir toplum haline getiren kültürel tutkaldır!” deniyor. Eğer birileriyle aynı dili konuşmasaydık her birimiz tek başına bir adada yaşıyor gibi olurduk.

Ancak modernleşme, şehirleşme, göçler, globalleşme, hepsi dillerin üzerinde karmaşık bir baskı yapıyor. Çeşitli nedenlerle başka ülkelere göçenler, o ülkenin dilini öğrenip, o toplumun bir parçası olmak için, kendi dilini kullanmıyor. Böyle durumlarda bir iki jenerasyondan sonra, dilleri kolayca kaybolabiliyor. Ne yazık ki dilleriyle birlikte o insanların kültürü, o dilde biriken bütün bilgiler de kayboluyor, her bir dil öldüğünde bir sürü bilim dalının da kaynakları azalıyor.

Lehçeler de tehlike altında. Alt sınıftan biri olarak görülüp aşağılanmaktan kurtulmak, düşmanlarından kimliklerini saklamak, modern bir şehirli gibi gözükme gibi sebeplerle, şehre taşındıklarında lehçelerini geride bırakan bir sürü insan var. Tabii lehçeyle birlikte o lehçe ve coğrafyaya özgü sözcükler ve bilgiler de gerilerde kalıyor; yüzyıllardır tanıdıkları, hangisinin yenilenebilir, zehirli, tedavi edici, olduğunu bildikleri börtü böcek, canlı, cansız varlıklar! “İğne yapraklı küçük bir mor çiçek vardı. Neydi onun adı? Hani babaannem ezer, yaralarımıza sürerdi!” gibi sözler bir süre dolanıyor şehre göçmüş o toplumda, belki birkaç kişi cevabı hatırlıyor ama sonra kimse ne bu ismi hatırlıyor ne de çiçeğin kendisini. O artık yeşilliğin kimliksiz bir parçasıdır. Yaralar da artık eczaneden alınan modern ilaçlarla iyileştirilir. Ama bir umut var; belki bir araştırmacı bilimsel bir amaçla o çiçeğin adını hatta onun eşsiz yararını kayda geçirmiş olabilir.

Zaten dünyanın yarısı halen, anadil ya da ikinci dil olarak 10 dilden birini konuşuyor. 1500'den fazlasını konuşanların sayısı 1000'den az. Bu gidişle acaba giderek tek dilli bir tür mü olacağız? Peki, eğer öyleyse, bu birbirimizi anlamak bakımından iyi bir şey değil mi? Dilleri koruma, fildişi kulelerde yaşayan birkaç düşünürün romantik bir ideali mi? Yani dünyanın bir köşesinde az sayıda insanın konuştuğu bir dilin kaybolmasını dert etmeli miyiz? Benim cevabım “evet, dert etmeliyiz!” Biyoçeşitliliği korumak için ne yapıyorsak aynıısını yapmalıyız çünkü ekosistemlerin insanlığı hizmet potansiyeli neyse dillerin çeşitli bilim dallarına katkı potansiyeli de o kadar.

Dillerin taşıdıkları bilgiler aslında tahminlerimizin çok ötesinde. Örneğin Avustralya yerlileri, mızrakla avladıkları dev kuşların hikâyesini kuşaktan kuşağa aktardılar. Bu kuşların nesli tabii çoktan tükendi ama o av hikâyelerinde geçen, yanardağın harekete geçme olayı, binlerce yıl sonra, bölgedeki volkanik kayalar tarihlendiren bilim adamları tarafından doğrulandı ve onlara yeni ufuklar açtı.

Bir örnek de ABD'nin batısından, Klamath'lardan, oradaki krater gölünün olmadığı zamanlardan. Bugün gölün olduğu yerde dev bir volkan varmış. Hikâyeye göre aksi biri olan volkan tanrısı gönlünü orda yaşayan bir kıza kaptırmış ve yöre halkına kızı kendisine teslim etmelerini, aksi taktirde ortalığı yakıp yıkacağını söylemiş. Fakat halk onun rakibi olan başka bir tanrıdan yardım istemiş. İkisinin savaşından sonra volkan tanrısının evi çökmüş, volkan suyla dolmuş. Klamath'lar 7.600 yıldır gençlere, kötü ruhlu tanrıyı kızdırmamak için gölden uzak durmalarını tembihliyor. Bu tip hikâyeleri araştırmalarında değerlendiren jeologlar, o coğrafyanın gelişim süreciyle ilgili bulgularının, hikâyeye birebir örtüştüğünü söylüyorlar. Uzak geçmişimizi anlayabilmek bakımından, diller sayesinde taşınan bu tür efsaneler, bilime bazen diğer yöntemlerden daha çok katkı sağlıyor.

İnsanoğlu seslere anlam vermenin yolunu bulmuş olmasaydı, dilbilimciler dillerin önemini kavrayıp yaşayan ve kaybolan dillerin üstüne gitmeseydi, Orhun Yazıtlarındaki gibi birçok unutulmuş alfabeyi deşifre etmeselerdi, Homer'in MÖ 750 yıllarında söylediği epik şiir İlyada'daki Yunan-Truva-savaşını, Nuh tufanının da anlatıldığı Gılgamış Efsanesini, Hammurabi Kanunlarını ve daha nicesini bilemezdik. Hepsi hem geçmişimize hem geleceğimize ışık tutuyorlar.

Ya dili sanata çevirenler! Orhan Veli'nin bir şiirindeki bu dizelere, dilimiz yaşadıkça gelecek nesiller de sarılmayacaklar mı? "Uyuşmayız, yollarımız ayrı. Sen ciğercinin kedisi, ben sokak kedisi."

Hiçbir dil başka bir dilden üstün değildir. Çerokilerin sade dillerinde örneğin "özür dilerim" anlamında bir ifade yok ama yalnızca çok sevimli bir bebek ya da kedi yavrusu gördüklerinde duydukları mutluluğu yansıtan özel bir sözcükleri var "oo-kah-huh-sdee". Bu da bambaşka bir zenginlik değil mi! 50

Adanava kralı Asitivadas, dilbilim çalışmalarıyla artık çözülen Hitit hiyeroglifleriyle, MÖ 8. yy.dan sesleniyor. "... Adanava memleketini, doğusuna, batısına genişlettim. Komşu krallarla iyi geçindim. Karşı gelenleri ayağımın altına aldım, ezdim. Bolluk ettim. Açları doyurdum, huzur ve güveni sağladım. Silahlı erkeklerin gezemediği bu yerlerde genç ve güzel kadınların yalnız başlarına yün eğirerek huzur ve güven içinde gezmelerini sağladım. Yalnız benim adım ölümsüzdür, güneş ve ay gibi". Ne kadar tanıdık geliyor! 55

BLANK PAGE

BLANK PAGE

Permission to reproduce items where third-party owned material protected by copyright is included has been sought and cleared where possible. Every reasonable effort has been made by the publisher (UCLES) to trace copyright holders, but if any items requiring clearance have unwittingly been included, the publisher will be pleased to make amends at the earliest possible opportunity.

To avoid the issue of disclosure of answer-related information to candidates, all copyright acknowledgements are reproduced online in the Cambridge Assessment International Education Copyright Acknowledgements Booklet. This is produced for each series of examinations and is freely available to download at www.cambridgeinternational.org after the live examination series.

Cambridge Assessment International Education is part of Cambridge Assessment. Cambridge Assessment is the brand name of the University of Cambridge Local Examinations Syndicate (UCLES), which is a department of the University of Cambridge.